

BYGNINGSFREDNING

OVERGADEN OVEN VANDET 52

Fredet 1945, Overgaden oven Vandet 52, 1415 København K, Københavns Kommune

FREDNINGEN OMFATTER

Forhus (1772, forhøjet 1846) med sidehuse i nord og syd.

LOV OM BYGNINGSFREDNING OG BEVARING AF BYGNINGER

§ 1. Loven har til formål at værne landets ældre bygninger af arkitektonisk, kulturhistorisk eller miljømæssig værdi, herunder bygninger, der belyser bolig, arbejds- og produktionsvilkår og andre væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling.

§ 3. Kulturministeren kan frede bygninger af væsentlig arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi, som er over 50 år gamle. Uanset deres alder kan bygninger dog fredes, når det er begrundet i deres fremragende værdi eller i andre særlige omstændigheder.

FREDNINGSVÆRDIER

På Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside www.kulturarv.dk/fbb findes information om bygningens 'bærende fredningsværdier'. Fredningsværdierne er udgangspunktet for det fremtidige samarbejde om bevaring og udvikling af den fredede bygning. Dette fredningsdokument følger den fredede bygning.

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

København 5. december, 2016

Jesper Hermansen
Direktør

Kathrine Lehmann
Konst. enhedschef

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

OVERGADEN OVEN VANDET 52

CHRISTIANSHAVNS KVARTER, KØBENHAVNS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:
Besigtiget af:
Journalnummer:

31.05.2016
Birte Skov
2010-7.82.07/101-0001

Kommune:
Adresse:

Københavns Kommune
Overgaden oven Vandet 52, 1415
København K

Betegnelse:
Fredningsår:
Omfang:

Overgaden oven vandet 52
1945
*Forhus (1772, forhøjet 1846) med
sidehuse i nord og syd.*

BYGNINGSBESKRIVELSE

I det følgende er der ikke taget stilling til lovligheden i tidligere udførte bygningsarbejder i ejendommen. Beskrivelsen beror på besigtigelsen af følgende dele: Forhuset; kælderen, anden th. og tredje th., sidehuset mod syd; stuen tv. og første tv. Sidehuset mod nord er ikke besigtiget, idet det hører sammen med stuen th. og første sal th. i forhuset.

Overgaden oven Vandet 52 er beliggende som en integreret del af husrækken langs med Christianshavns Kanal. Ejendommen består af et grundmuret forhus og to grundmurede sidehuse. Her imellem er et brostensbelagt gårdrum, som omkranses af gulkalkede mure mod naboerne.

Forhuset er syv fag langt med kælder og fire etager og med heltag mod gaden og mansard mod gården hængt med røde tegl. I tagfladen mod gården er en nyere skorstenspipe i gule sten. I taget mod gaden sidder to buede kviste og en tilbagetrukket ovenlysaltan, mod gården sidder tre zinkbeklædte halvtagskviste i mansarden, og derover er en fabrikskvist. Facaden er pudset og blåmalet over en sokkel af kløvet granit og afsluttes mod taget af en muret, profileret og hvidmalet hovedgesims.

Forhusets hovedindgang er placeret i facadens sydligste fag i en fladbuget niche over en granittrappe med fem trin. Hoveddøren er en traditionel tofløjet, flammeret revledør med en lille stående fløj og en større gående fløj. Herover sidder et smalt overvindue med buede sprosser, der danner en lille oval, hvori husnummeret er malet på glasset. På døroverliggeren står: OPFØRT · 1772 ♥ RESTAV · 1952. Over døren sidder et lille torammet ældre vindue. Der er to nedgange til kælderen via dels granit-, dels betontrin. Kælderdørene er nyere.

Kældervinduerne er nyere og opdelt af sprosser i ni ruder. Resten af gadefacaden har ældre korspostvinder med etruded overrammer og

Overgaden oven Vandet 52 ligger ud til Christianshavns Kanal og indgår som en del af en husrække med 1700- og 1800-tals bygninger.

torudede underrammer. Både poste og rammer er overvejende ældre, og enkelte gamle smedede stormjern er bevaret. I de to kviste sidder nyere torammede vinduer med otterudede rammer. Alle vinduer på facaden er hvidmalede.

Gårdsiderne er filtsede og gulkalkede og afsluttes af en gulkalket, retkantet gesims. Mansardgesimsen er profileret og rødmalet. De to sidehuse har teglhængte halvtage uden skorstene. Det søndre sidehus har smigfag mod forhuset og er opført med høj kælder og tre etager, mens det meget smalle nordøstre sidehus har stue og to etager. Alle vinduer og døre mod gården er rødmalede. Forhusets vinduer er nyere korspostvinduer med todelte underrammer til stue, første og anden sal, mens kælder- og kvistvinduer er torammede. Sidehuset mod syd har overvejende ældre torammede, seksrudede vinduer, mens det nordre sidehus har ældre torammede, trerudede vinduer. Alle vinduer er med hjørnebånd og stjerthager. Døre til sidehusene er traditionelle fyldings- og revledøre.

Både i kælder og i stueetage er der gennemgang fra gade til gård. I kælderen er der desuden butikindretning, cykelopbevaring og varmekælder. I stueetagen er der adgang dels fra hoveddøren og dels fra gårdens granittrappe til det store trapperum, der giver adgang til lejlighederne i både forhus og sidehus. Der er synligt bindingsværk i forstuegangen, ellers står trapperummet pudset og malet. Trappen har hulbalustre, udkehlet håndliste og hovedstykke, og entrédørene til forhusets lejligheder er overvejende tofyldingsdøre med profilerede gerichter – overvejende fra ombygningen i 1950'erne. Til sidehuset findes også revledøre.

Etagerne i forhuset har bevaret hovedstrukturen i den gamle planløsning med en gang i midten, midterskillevæg, to stuer (oprindeligt tre) mod gaden, og køkken og værelse mod gården. Der er ved ombygningen i 1950'erne indføjet et badeværelse, og køkkenet er ombygget. Der findes ikke længere spor af køkkenildstederne. I de besigtigede lejligheder er der bevaret en- og tofløjede trefyldingsdøre med gerichter og brystnings- og pillepaneler fra opførelsen i 1772 og ombygningen i 1846, men der findes også nyere døre fra den seneste restaurering, der er udført som kopier af de gamle. På tredje sal findes en genanvendt barok fyldingsdør med tre fyldinger med afrundet spejl og profileret, knækket gericht. Der er overvejende nyere parketgulve og dels gipslofter, dels pudsede lofter. I stuerne sidder en hulkehlsprofil, der kan være en kopi af en gammel gesims.

Sidehuset mod syd er indrettet med to eller tre værelser samt køkken i midten af lejligheden. Badeværelset er indføjet bag køkkenet på køkkenildstedets plads. Der er nyere gulve og glatte gips- eller pudslofter. Enkelte brystningspaneler med simpel profil er bevaret. Der er synligt bindingsværk i bagvanten mod nr. 50.

Hovedindgang til den gennemgående forstuegang og hovedtrapperummet. Gennem kælderdøren til venstre er der ligeledes en gennemgang til gården.

— BYGNINGSHISTORIE

Bydelen Christianshavn er opkaldt efter Christian IV (1577-1648), som på det lavvandede og sumpede område på Amagersiden af havneindløbet i 1617 påbegyndte anlæggelsen af en ny by. Først var bydelen tænkt som hjemsted for nederlandske immigranter, dernæst som garnisons- eller bådsmandsby, men den endte som en almindelig købmands- og håndværkerby. Den blev anlagt af den nederlandske ingeniør og arkitekt Johan Semp i årene efter 1618 og forbundet med København med Knippelsbro. Torv, kanal og gader blev anlagt efter en symmetrisk og retvinklet byplan, og de blev omgivet af grave og volde med bastioner.

I Christianshavn udstak man store grunde, som gratis blev overladt til enhver, der ville lade "gode købstadsbygninger" opføre. Det blev primært rige københavnere, folk fra det københavnske bystyre og højtstående embedsmænd, der overtog, bebyggede og udstykkede de store grunde. På trods af dette gik der mange årtier, før området for alvor blev udbygget.

Christianshavn havde i perioden 1639-74 egne privilegier og eget bystyre, men i 1674 blev området indlemmet i København som Christianshavns Kvarter. I 1700-tallet blev bydelen udvidet med handelspladser og industrier, som blomstrede i den florissante handelsperiode. På trods af dette forblev bydelen langt op i tiden et af hovedstadens fattigste kvarterer med meget slumbebyggelse. En tendens, der først for alvor begyndte at vende i 1970'erne med de første bevaringsplaner for bydelen, som sikrede Christianshavns mange værdifulde bygninger. Gennem 1990'erne fortsatte omdannelsen fra industriområde og arbejderkvarter til attraktivt boligkvarter.

Den lange kanalgade Overgaden oven Vandet stammer fra det ældste Christianshavn. Christian IV ville efter hollandsk princip skabe en Overby og en Nederby. Overgade er en fordanskning af *Ufer-gade*, der betyder bred- eller kajgade på tysk. Oven hentyder til Overbyen, der ligger mellem Christianshavns Kanal og Amager.

Tidligere gik grunden, hvor Overgaden oven Vandet 52 nu ligger, helt igennem til Dronningensgade. Grunden var bebygget med et syv fag langt bindingsværksforhus i to etager, og ud mod Dronningensgade var der en have med frugttræer.

Det nuværende grundmurede forhus er opført i 1772 med kælder, tre etager og mansardtag med en gavlkvist over de tre midterste fag. I kvisten var der en udliggerbom med forbindelse til et hejseværk på loftet. Gavlen mod nr. 50 blev opført i bindingsværk. Kælderen

stammer delvist fra den tidligere bebyggelse på grunden. Hoveddøren og kælder døren i det næste fag sidder stadig på deres oprindelige plads. I 1846 blev gavlkvisten inddraget til en fjerde etage, og korspostvinduerne mod gaden med lodpost med plan forside og rundstaf på hjørnerne stammer sandsynligvis også fra denne ombygning. Facaden blev på et tidspunkt, antagelig i slutningen af 1800-årene, udsmykket med en kordongesims mellem stueetagen og underkanten af første sals vinduer. Desuden blev førstesalens to yderste vinduesfag i hver ende særligt fremhævet med profilerede indfatninger omkring vinduerne og med en fælles fordakning over de to vinduespar.

I 1953-55 blev bygningen gennemgribende istandsat af H.H. Engqvist. Mansarden og facadeudsmykningen mod gaden blev fjernet, og de to kviste blev opført. Kælderdøren i det andet fag fra nord stammer også fra denne ombygning. I det indre blev lejlighederne forsynet med badeværelser, køkkenerne mod gården blev ombygget, bl.a. blev spisekamrene fjernet, og væggen ind mod værelset blev rettet ud. Den store firfagsstue mod gaden blev etableret ved at fjerne en skillevæg i midten. Tagetagen blev desuden væsentlig ombygget. Der blev lagt et stort arbejde i at rekonstruere døre og gerichter, og nye vinduer mod gården blev udført med traditionelle etrudedede rammer og med genanvendelse af de håndsmedede beslag.

Sidehuset mod nord er sandsynligvis lige så gammelt som forhuset, idet de to underste etager har forbindelse ind i sidehuset – det andet sidehus, der ikke følger forhusets etagehøjder, er måske lidt yngre.

— KILDER

Bydelsatlas Indre By/Christianshavn, 1996.

Claus M. Smidt: Christianshavn, 1989. Bd. 7 i København, før og nu – og aldrig, red. Bo Bramsen, 1987 ff.

Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring: Historiske Huse på Christianshavn, 1993

Hans Folke, Helge Gamrath: 'Christianshavn' i Den Store Danske Encyklopædi

Stadsingeniørens Direktorat: København fra bispetid til borgertid, 1947

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Ejendommens miljømæssige værdi knytter sig til beliggenheden i Overgaden oven Vandet, hvor forhuset indgår som en integreret del af husrækken, der består af tilsvarende bygninger opført i løbet af 1700- og 1800-årene. Selv om bygningerne har gennemgået mange ændringer i årenes løb og er forskellige i farver, højde og bredde, danner de alligevel en helhed med deres klassiske facadeproportionering og faste fagdeling, og de skaber tilsammen en stemningsfuld ramme for livet langs kanalen.

Hertil kommer den miljømæssige værdi af gårdrummet, hvor de gulkalkede for- og sidehuse sammen med bagvanter og mure mod nabobygningerne danner et stemningsfyldt rum, der bindes sammen af den gennemgående brostensbelægning. Træerne leder tanken hen på den gamle have, der har været i bunden af den oprindeligt lange smalle grund, som gik igennem til Dronningensgade. Gårdrummet er et fint eksempel på et christianshavnsk gårdrum, som til forskel fra middelalderbyens trange og tætbebyggede baggårde, har en mere åben og provinsiel karakter.

Gårdrummet bindes sammen af de gulkalkede mure og granitbelægningen.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi ved Overgaden oven Vandet 52 knytter sig til ejendommen som et eksempel på den nedtonede klassicisme, der prægede københavnske borgerhuse navnlig i tiden efter branden i 1795. Christianshavn undgik de store brande, og da klassicismen som ideal vandt indpas i takt med borgerskabets stigende indflydelse, kom den også til at præge de bygninger, der blev opført eller ombygget på Christianshavn i anden halvdel af 1700-tallet og første halvdel af 1800-tallet.

Overgaden oven Vandet 52 får dog først sit rene klassicistiske formsprog så sent som i 1846, hvor den oprindelige, men på dette tidspunkt meget umoderne, gavlkvist indbygges i en ny fuld etage. De klassiske idealer kommer til udtryk i forhusets enkle facade, der i dag kun er dekoreret med en simpel hovedgesims. Facadens taktfaste vinduessætning med korspostvinduerne med de opdelte underrammer er ligeledes kendetegnende for periodens bygninger. I stueetagen viser den traditionelle, flammerede revledør og de rundbuede murhuller, at det er en ældre facade, som er ombygget og tilpasset tidens idealer. De forskellige etagehøjder afslører også, at det er et tidligere énfamiliehus, der er ombygget til udlejning. Befolkningstrykket bag de gamle volde var stort hen imod midten af 1800-tallet, og det er i denne periode, byens huse for alvor vokser i højden for at udnytte grundene så godt som muligt.

Endvidere er der kulturhistorisk værdi i den klare skelnen mellem den præsentative, harmoniske facade og den mere funktionelt betingede gårdside, der fremstår enkel, filtset og gulkalket med den retkantede gesims som eneste dekoration. De torammede, opsprossede vinduer viser sidebygningernes lavere hierarki i forhold til forhuset med dets større korspostvinduer.

Det borgerlige, klassicistiske bygningsideal afspejles i det indre i såvel planløsning som interiører med en høj håndværksmæssig standard. Strukturen i den oprindelige planløsning er velbevaret på samtlige etager med det flotte hovedtrapperum og de fine stuer mod gaden og køkken og kamre mod gården. De mange oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer har ligeledes stor kulturhistorisk værdi, idet de vidner om periodens udsmykningsideal og høje håndværksmæssige standard. Af særlig værdi er hovedtrappen med alle dens detaljer, fyldingsdørene med gerichter både mod trapperummet og inde i lejlighederne, brystnings- og pillepaneler, hvis profiler følger hierakiet i etagerne, pudslofterne med gesimser samt de gamle vinduer, der til dels har bevaret de håndsmedede stormkroge.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi knytter sig i det ydre til facadens stilfærdige klassicistiske udtryk stort set uden dekoration. Den enkle facadekomposition med den taktfaste placering af vinduerne bidrager til facadens overordnede rolige og værdige fremtræden.

Mod gården knytter den arkitektoniske værdi sig til gårdsidernes prunkløse udtryk, den regelmæssige vinduessætning samt den enkle farvesætning, der skaber et meget helstøbt gårdmiljø.

I det indre knytter den arkitektoniske værdi sig til de velproportionerede stuer samt hovedtrapperummet, hvor de fint forarbejdede og nedtonede snedkerdetaljer forlener rummene med den borgerlige klassicismes stringente og diskrete elegance.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig overordnet til ejendommen som en repræsentant for de mange byhuse, der er opført som et gavlkvisthus og senere ombygget til en stilfærdig klassicisme.

De bærende fredningsværdier knytter sig til følgende: Det grundmurede forhus med bindingsværksgavl mod naboen mod syd, det teglhængte tag med skorstenspibe, den klassicistiske facade med

profileret hovedgesims, de fladbuede døråbninger og den traditionelle beklædte revledør samt nye og gamle traditionelle korspostvinduer. Mod gården knytter de bærende fredningsværdier sig til forhusets og sidehusenes filtsede og kalkede mure med gesimser, den murede trappe med granittrin, der fører op til trapperummet, alle gårdsidernes traditionelle vinduer og døre med alle detaljer samt til det nordre sidehus' mere enkle karakter med mindre vinduer og til dels lukkede fag uden vinduer. Dertil kommer den gennemgående traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til de gennemgående gange i kælder og stue, til det helstøbte trapperum med alle detaljer samt til forhus-lejlighedernes traditionelle plandisponering med stuer mod gaden og køkken og værelse mod gården. Hertil kommer alle oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer, herunder brystning- og pillepaneler, lysningspaneler, pudsede vægge og lofter med stuk, fyldings- og revledøre, indstukne hængsler, profilerede gerichter samt vinduernes udvendige og indvendige gamle beslåning. Endelig kommer den gennemgående traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Det anbefales, at det synlige bindingsværk i trapperum og i lejlighederne i sidehuset bliver malet i samme farve som tavlene.